

Manresa, la ciutat industrial que havia posat la seva indústria de guerra al servei dels lleials, sofria el 19 de gener l'últim bombardeig.

Exhausta, rebia les tropes feixistes el dia 24.

Manresa, ocupada pel feixisme

Durant tota la guerra, la ciutat de Manresa va participar molt activament en la mobilització general en la lluita contra el feixisme. La seva condició de destacada ciutat industrial li donava uns recursos que va posar a disposició de la causa republicana. Des de l'inici de la guerra va aportar un nombrós contingent de milicians voluntaris procedents de totes les organitzacions sindicals i polítiques republicanes. El nombre de soldats republicans morts va ser d'un miler, d'una ciutat que l'any 1936 tenia 36.478 habitants.

Manresa va reconvertir una part de les seves fàbriques en indústries de guerra que proveïen de roba, calçat, metralladores i bombes l'exèrcit popular. El gener del 1939 n'hi havia vuit que encara estaven en ple funcionament. Cal recordar que la majoria de les indústries de la ciutat van ser col·lectivitzades, eren els mateixos treballadors els qui les gestionaven. Les autoritats van disposar la construcció de nombrosos refugis per a la població en cas de bombardejos. Per això es van organitzar unes brigades de treball que van suposar una gran mobilització ciutadana. Una allau de refugiats de tot Espanya que fugien de les tropes nacionals van

ser acollits a Manresa com es va poder. Amb la caiguda de Lleida la guerra va anar ocupant els espais de la ciutat. Així, es va convertir en el centre hospitalari de l'exèrcit de l'est i s'hi van habilitar quatre hospitals militars: l'Hospital de Manresa (sant Andreu), les Saleses, l'Institut d'Ensenyament Secundari, el Grup Natura (La Salle). En les dependències de l'escola Renaixença es va instal·lar l'acadèmia d'oficials. Diversos edificis van ser destinats a casernes militars: la caserna del Carme, el col·legi de sant Ignasi, la fàbrica del Panyos, la fàbrica del Guix, el casal Germanetes.

Tot plegat donava a la ciutat un caràcter de ciutat en guerra. Però el fet de guerra més impactant per a tothom van ser els bombardejos que van commoure la ciutat en dues ocasions. El bombardeig del dia 21 de desembre del 1938 va provocar uns 33 morts de totes les edats. Aquestes morts van ser el detonant definitiu per a ensorrar la moral de la població. Però encara hi va haver un segon bombardeig, el dia 19 de gener, que va acabar de desfer la resistència i d'infondre el terror. La població, que ja veia prop el final de la guerra, es va amagar als refugis i es va tancar a les cases fins l'entrada dels nacionals.

Els darrers dies. El Consell Municipal de Manresa va viure una sotragada a final del 1938. L'alcalde, Joaquim Fornells i Parera, va ser inculpat del delicte de contraban de safrà. El dia 22 de desembre el Consell va elegir un nou alcalde, el ferroviari cenetista Emilià Martínez Espinosa. De feia mesos que escassejaven tota mena de productes de primera necessitat, s'havia imposat el racionament però les cues per aconseguir aliments, el mercat negre, la fam, eren el pa de cada dia. Des de la batalla de l'Ebre, en què es van esgotar les energies de Catalunya, la situació s'anava fent crítica. La caiguda del front del Segre va ser l'inici de la fi. A Manresa començaven a afluir gran quantitat de refugiats i de ferits que omplien els hospitals. Les desercions també creixien. Alguns esperaven el final de la guerra amb alegria, altres amb

temor, però sens dubte que el sentiment general era el desig que s'acabés aquella guerra.

El front de guerra s'acostava de ponent de manera implacable. Cada dia els nacionals estaven més a prop. Les autoritats militars havien realitzat plans de defensa entorn de Manresa per impedir que travessessin el Cardener i el Llobregat. En un últim i desesperat intent de defensa de Manresa es va mobilitzar la població per cavar trinxeres defensives entorn de la ciutat. Però no hi havia res a fer. No hi hagué una defensa o resistència de Manresa. Abans de l'ocupació de Manresa els darrers combats entre els dos exèrcits es van produir a la serra de Castellallat, vora de Fonollosa. Sembla que centenars de republicans hi van ser fets presoners. L'exèrcit republicà va continuar la seva retirada, mentre abandonava i inutilitzava el material que no podia portar perquè no fos aprofitat pels nacionals. Les darreres tropes de l'exèrcit republicà en retirada van travessar el Cardener i la ciutat de Manresa la nit del dilluns 23 de gener. Darrere seu, la matinada del dia 24, van dinamitar-ne els ponts per dificultar l'avanç dels enemics. Només el pont de Pedra o de sant Francesc no va quedar destruït, sols danyat, però permetia el pas. La tarda del dilluns la gent compromesa amb la causa republicana o que tenia por dels nacionals va acabar de marxar de la ciutat. Llavors es van produir alguns saquejos, el més important va ser el dels Magatzems Jorba. Durant la nit del dilluns, des de la ciutat es veien tot de fogueres situades als turons que hi ha a la banda de ponent. Eren els grups de soldats nacionals que estaven a punt d'entrar a Manresa.

L'ocupació. L'ocupació de Manresa es va produir el dimarts 24 de gener. L'exèrcit nacional ocupant era el cos de l'exèrcit del Maestrat del general García Valino. L'estratègia per ocupar la ciutat va ser una maniobra d'encerclament pel nord i per l'oest. Així, una part travessà el Cardener al nord de Manresa i es dirigí cap a Sant Fruitós i l'altra travessà el Cardener al sud de Manresa i es dirigí cap a la zona de cal

EL TEMPS

Gravat. Hi va haver combats aïllats en diversos indrets de les rodalies de Manresa. Uns quaranta soldats morts en serien la prova. Cap a les 10 del matí entrenaven a Manresa els terços de requetés de Montejurra i Làcar.

La població de la ciutat estava amagada als refugis i a les cases i no s'atrevia a sortir. La gent havia sentit moltes coses sobre la violència, els abusos i les represàlies dels franquistes. Però de mica en mica va anar sortint al carrer i aclamava els vencedors. S'iniciava una nova etapa en la vida de la ciutat. El diari *El Correo Español - El Pueblo Vasco* escrivia el dia 25 de gener: "Ha sido tomada Manresa. ¡Cuántos recuerdos trae a la memoria este nombre! Las famosas Bases de Manresa no han sido ajenas al deplorable proceso político que estamos ahora liquidando a punta de bayoneta. La unidad de España se rehace a sangre y fuego."

Les autoritats militars van establir un nou Ajuntament o Comissió Gestora presidida pel carlí Domènec Prunés Miquel com a alcalde, amb quatre tinent d'alcalde i dotze consellers. A partir d'ara el control de la població estarà en mans de l'alcalde. Ell tindrà el gran poder de controlar la repressió sobre la població, de decidir qui rebia o no avals, permisos, llicències, ajudes, indemnitzacions, etc. Quedava clar que a partir de llavors per poder-se moure per

A dalt, indústria de guerra. Manresa havia estat un element important per a les forces republicanes, en el sentit que havia transmutat la seva indústria de civil a bèl·lica. Els bombardejos gratuïts, dels dies finals abans de l'entrada del feixistes, foren el preu que pagà Manresa per ser part de la indústria militar republicana.

A la següent pàgina, les forces franquistes entrant a la ciutat.

la ciutat calia ser addicte al règim. El dimecres dia 25 els principals carrers de la ciutat estaven plens de soldats marroquins que muntaven parades on venien tot d'articles que feia temps no es veien a la ciutat, com tabac, plàtans, licor, xocolata... L'exèrcit ocupant va ser el protagonista de fets greus: robaris, violacions i morts. El cas més conegut va ser el de la mort de Florinda Subirana, esposa del director de la fàbrica de cal Subirana, degollada per un marroquí. Víctimes de marroquins també ho van ser Lídia Garsaball, Jeanne Roclandts i el soldat ferit Joan Camprubí Puig. Mentre que Maria Llobet Puig, de la masia de ca l'Estevet, al Raval del Suanya, es va dir que havia estat violada i morta per requetés.

El dijous dia 26 es va fer una gran i solemne missa de campanya en què estava convocada la població. La presidència era ocupada per militars, eclesiàstics i el nou Ajuntament. Oferien a la població una imatge ben clara de quins eren els suports del nou règim. L'endemà es va fer la missa per restablir el culte a la basílica de la Seu, que s'havia salvat de la destrucció. De seguida es va procedir a restaurar el culte a tots els temples i a reconstruir-los.

La repressió. El primer gran objectiu del franquisme era destruir tot rastre del sistema democràtic i republicà i dels seus valors. I això es feia a sang i a foc amb una repressió ferotge, bru-

tal. El segon objectiu era constuir un nou ordre nacionalcatòlic i feixista.

El nou règim va comportar una forta repressió contra totes aquelles persones que no eren prou addictes i que havien tingut un passat republicà més o menys significat. A pesar que tothom qui va voler va fugir i es va exiliar o amagar, van ser moltes les persones que van ser empresonades. És el cas del darrer alcalde republicà, Emilià Martínez, que es va amagar i després d'un temps es va presentar a les autoritats. Sort en va tenir que va poder aconseguir un aval. Va estar uns anys empresonat a Manresa mateix, on formava part d'un batalló de treball que construïa el pont i la plaça de la reforma.

El nombre de presoners va acabar saturant els espais de reclusió habilitats: la presó de la baixada de la Seu, el col·legi de sant Ignasi, la presó de Santa Clara.

A Manresa es van realitzar consells de guerra, però era al Camp de la Bóta de Barcelona on s'afusellava. En total van ser trenta els manresans afusellats. Entre ells Agustí Espinalt Sanllehí, que havia estat regidor del primer Ajuntament republicà.

El govern de la ciutat va recaure en persones de la dreta tradicional, en especial els carlins. El personal polític es nodria de persones que havien ocupat l'Ajuntament en èpoques a la dictadura de Primo o a la República sota llistes dretanes. No serà fins al febrer del

1942 que el control passarà a mans dels falangistes. De fet, a la Falange s'hi havien apuntat tots aquells de la burgesia manresana que volien tenir algun protagonisme o volien tenir les coses més fàcils. Les institucions manresanes com la Cambra de Comerç i Indústria, la Caixa d'Estalvis de Manresa, la Junta de la Sèquia, la Cambra de la Propietat, etc., van passar a mans de la burgesia tradicional. Totes les entitats, fins les més petites, estaven controlades i els calia permís per a tot. Les noves autoritats van imposar el castellà com a única llengua d'ús públic. El català quedava restringit a l'estricta àmbit privat i encara així era mal vist. Així doncs, els rètols i la documentació de tots els establiments de la ciutat es van haver de fer en castellà sota l'amenaça de multa i de problemes.

El nomenclàtor de la ciutat es va castellanitzar. Però a més es van eliminar molts noms de carrers dedicats a personatges i fets no grats al nou règim. Ara els carrers es batejaven amb personatges del règim franquista, amb eclesiàstics i conservadors en general que responien a l'ideari nacionalcatòlic.

També havia arribat l'hora del retorn de la brutal explotació de la classe treballadora. Treballar molt i cobrar poc. El resultat va ser una baixada en picat del nivell de vida. Fins a la dècada dels cinquanta no es va recuperar el nivell de vida del 1936. L'ordre imposat al treball era el d'una gran caserna: treballar, callar, obeir i per postres passar gana. La por s'havia apoderat de tothom perquè tothom podia ser acusat de ser contrari o poc addicte al règim i això podia portar greus problemes.

La imposició del nou règim feixista va suposar la destrucció del sistema democràtic i reformista que havia intentat posar en marxa la República però també la destrucció del teixit social i cultural de caràcter popular i obrerista, catalanista i d'esquerres que s'havia anat desenvolupant al llarg d'una centúria. L'esquerra, els sectors populars gairebé quedaran reduïts a zero i hauran de resistir i lluitar en condicions molt difícils, heroiques.

Jaume Serra i Carné